

KOMÜNİZAN BİR DENEYİM: SİYONİST İSRAİL'İN KİBUTZLARI

26 Nisan 2021

Yıldırım Koç

İnsanlık tarihinde ortak mülkiyetçi toplum modelini hayata geçirme konusunda birçok girişim vardır. Bunların 20. yüzyıldaki önemli örneklerinden biri kibutzlardır. Kibutzlar, İsrail'in kurulması öncesinde ortaya çıktı ve günümüzde de (nitelikleri önemli ölçüde değişmiş olmakla birlikte) varlıklarını sürdürüyor. İşin ilginç yanı, kendi içinde eşitlikçi ve ortak mülkiyetçi ilişkiler kuran kibutzların, başka halkları ezmeyi temel anlayış ve uygulama kabul eden bir devlet modelinin en önemli destekçilerinden biri olmasıdır. Siyonist ve emperyalistlerin Ortadoğu'daki en önemli müttefiki İsrail'in gücünün önemli kaynaklarından biri, aşağıda özetle ele alacağım ortak mülkiyetçi yapılarıdır. Tarihin böyle çelişkileri de oluyor.

Filistin topraklarında ilk kibutz, özellikle Doğu Avrupa ve Rusya'da Yahudilere yönelik saldırılardan kaçan gruplar tarafından, 1909 yılında kurulmuş. 2010 yılında İsrail'de 270 kibutz varmış. Bunların üretimlerinin İsrail'in toplam sanayi üretimi içindeki payı yüzde 9'muş. Tarımsal üretimdeki payları ise yüzde 40'a ulaşıyormuş. Kibutzların ayrıca yüksek teknoloji askeri üretimde de önemli payları varmış. Diğer bir deyişle, ortak mülkiyetçi kibutzların, emperyalist ve Siyonist politikaların gerçekleştirilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır.

20. yüzyılın başlarında Filistin topraklarına göç eden Yahudiler, herşeyin ortak mülkiyete dayandığı köyler oluşturdular. Bu topraklarda hayatta kalabilmeleri ancak böylesi yapılar oluşturmalarıyla mümkündü. Kibutzların kurulması ve yönetilmesinde anarşizan ve Marksist görüşler de epeyce etkiliydi. Ancak belirleyici etmen, Arap nüfusun çoğunlukta olduğu bir bölgede varlığını sürdürebilmek için başka seçeneklerinin bulunmamasıydı. Bu yapı, 1948 yılında İsrail'in kurulması sonrasında da devam etti. Ancak son yıllarda kibutzların önemli bölümü ortak mülkiyetçilikten vazgeçerek, farklı bir yapı kazandı.

Türk-İş'te genel başkan danışmanı olarak çalışırken, 1993 yılı Kasım ayında sendikalar ile siyasal partiler arasındaki ilişkilerin tartışıldığı bir uluslararası toplantıya katılmak için İsrail'e gittim. Türk-İş'i üç kişilik bir heyet olarak temsil ediyorduk. Toplantı sonrasında bizi Tel Aviv yakınlarında bir kibutza götürdüler.

Ziyaret ettiğimiz kibutza bizi bir emekli tarih öğretmeni gezdirdi.

Birkaç yüz haneli bir köy düşünün. Tüm arazi, binalar ve işletmeler ortak mülkiyette. Tarih öğretmenin anlattığına göre, kibutzlar ilk kurulduğunda gıysiler bile ortak mülkiyetteymiş ve bir haftalık süreyle ödünç alınmış.

Yemeği kibutzun lokantasında yedik. Tabii ki kimse para ödemedi. Lokantada aşçılık ve garsonluk sırayla yapılıyordu. Bize yemek servisi yapan kişi, bizi gezdiren öğretmenin geliniydi. Aşçılık, bulaşıkçılık, garsonluk gibi kalıcı bir işbölümü yoktu. Herkesin para ödemedi kadar yemek yiyebildiği koşullarda herhalde evlerde yemek pişirilmiyordu.

Bizi kibutzun çamaşırhanesine götürdüler. Ailelerin çamaşırları da ortak bir çamaşırhanede yıkanıyordu. Yıkanan ve ütölen çamaşırlar, ailelere ait dolaplara yerleştiriliyordu. Çamaşırcı diye ayrı bir görevli yoktu. Tüm aileler sırayla çamaşırhanede çalışıyordu.

Kibutzun bir aquaparkı, bir de büyükbaş hayvan ahırına vardı. Ahır çok temiz, hayvanlar çok bakımlıydı. Kibutzun çocuklarının bir bölümü veterinerdi ve hayvanlardan onlar sorumluydu.

Veteriner olmak istemeyen gençler başka mesleklere girip kibutz dışında çalıştıklarında, kazançlarını kibutzta teslim ediyorlar ve kendi konumlarında olanlara verilen parayı alıyorlardı. Çok para kazanabilen kibutz mensuplarının bu durumu nasıl kabullendiklerini sorduğumda, çocukların doğumdan kısa bir süre sonra kibutzun kreşinde kaldığını, haftada bir gün kendi aileleriyle zaman geçirdiğini, kibutzdaki tüm kadınların bu çocukların bakımında görev aldığını anlattılar. Böylece tüm kibutz halkı bir büyük aileye dönüşüyordu. Kibutzun çocukları için kibutzdaki bütün kadınlar teyze, kendi akranlarının tümü kardeşti. Kibutz dışında çok para kazanan bir kişi, bu parayı kibutzta teslim edip herkese verilen miktarı kabul ettiğinde, bu parayı yabancılara vermiş olmuyordu. Para, tüm ortak giderlerin karşılanması için ailesine veriliyordu.

İnsanlar, kibutzta yetenekleri ve güçleri oranında katkıda bulunuyorlar, üretilenler ve gelirden de ihtiyaçlarına göre pay alıyorlardı. Daha fazla çalışanlara daha fazla harçlık verilmiyor, daha iyi evler ayrılmıyordu. Tek ödül, toplumsal takdirdi. Yeterince çalışmayanlara da ceza uygulanmıyor, ancak bu kişiler ayıplanıyordu.

Ancak bu sistem, Filistin halkı üzerinde yoğun baskılar uygulayan ve Ortadoğu'da ABD emperyalizminin en önemli işbirlikçisi olan İsrail devletini kabul ediyor ve devletin ona yüklediği görevleri yerine getiriyordu. Okuduğum bazı raporlara göre, İsrail devletinin çıkarlarını savunmada, özellikle askerlikte, kibutzlarda yetişenler kentlerde yetişenlerden daha kararlı ve başarılıydı.

Açıkçası, 1993 yılında ziyaret ettiğim kibutzdan çok etkilenmiştim. Ancak, diğer taraftan, kibutzların sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine değil de, Siyonist ve emperyalistlerin Ortadoğu politikalarının aracı olan bir devlete hizmet ediyor olması da beni çok rahatsız etmişti.

2016 yılı Eylül ayında yurtdışındaki bir toplantıda karşılaştığım bir İsrailiyle kibutzları konuştuğumda, eski düzenin kalmadığını, bazı kibutzların arazilerini satarak elde ettikleri parayı kibutz mensupları arasında paylaştığını anlattı. Galiba Siyonist İsrail devletinin, özellikle Amerikan emperyalizminin büyük desteğiyle daha güçlendikçe, ortak mülkiyetçi kibutzlara fazla ihtiyacı kalmıyor ve kalmayacak; kibutzlar zaman içinde ortadan kalkacak. Ancak kibutzlar yine de insanlık tarihine ortak mülkiyetçi bir yapının dünyada gericiliğe hizmet ettiği önemli bir girişim olarak geçti.